

Побережна Н.М., Колесніченко А.С.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Проаналізовано особливості побудови грошово-кредитної політики економічно розвинених країн як основи формування в них ефективної банківської системи. Визначено завдання вітчизняного ринку банківських послуг відповідно до умов внутрішнього фінансового ринку. Доведено, що банківська сфера є однією з провідних ланок фінансової системи, від стабільності якої залежить подальший розвиток економіки України, можливість виходу на міжнародні ринки та активної участі у глобалізаційних процесах. Обґрунтовано, що проблеми банківського сектору не лише гальмують розвиток підприємництва, а й призводять до економічного спаду у всіх сферах економіки, що обумовлює необхідність використання досвіду держав з розвинутою ринковою економікою, стимулювання національного виробника та розроблення власних державних програм у сфері поліпшення банківських відносин, які б сприяли підвищенню стабільності та зростанню економіки України.

Ключові слова: зарубіжний досвід, грошово-кредитна політика, банківська система.

ВСТУП

Постановка завдання. Поглиблення економічної та загострення останнім часом фінансової кризи в Україні обумовлене, певною мірою, відсутністю ефективної державної політики, науково обґрунтованої концепції та методів і механізмів реформування всієї грошово-фінансової системи в умовах перехідного періоду. Подолання соціально-економічних труднощів становлення економіки ринкового типу в Україні з урахуванням комплексного розвитку її регіонів вимагає суттєвих змін у діючій системі фінансового забезпечення виробничих процесів та приведення у відповідність до вимог нинішнього етапу розвитку суспільства.

Важливою складовою грошово-фінансової системи держави є банківська система, яка являє собою сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією національних банківських установ, що існують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму в певний проміжок часу.

В сучасних умовах розвитку національної економіки важливе значення має стан банківської системи. Саме банки є одним із головних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни. Забезпечення стабільності банківської системи – це першочергове завдання, яке необхідно вирішити на шляху інтеграції України до європейського економічного простору. З розвитком міжнародних

відносин та посиленням глобалізаційних процесів у банківській сфері виникає дедалі більше проблем, які необхідно вирішити, щоб забезпечити її стабільність та нормальне функціонування національної економіки.

Характеризуючи відношення розміру наданих банками кредитів до ВВП України, що наведено у табл. 1, слід відзначити, що банківський кредит фактично став найсуттєвішим джерелом фінансування економіки країни, досягши 79,4% відносно ВВП у 2009 році.

Дослідження основних показників банківського сектору за підсумками 2011 року дало змогу зробити висновки про поліпшення ситуації у більшості великих банків, які забезпечують стійкість фінансової системи країни. Так, банківська система України за підсумками діяльності в 2011 році отримала збитки на загальну суму 7,708 млрд. грн. (965 млн. дол.) порівняно зі збитками в розмірі 13,027 млрд. грн. у 2010 році. Доходи банків збільшилися на 4,3% - до 142,778 млрд. грн., витрати - на 0,4%, до 150,486 млрд. грн. Регулятивний капітал банківської системи зріс на 11% - до 178,454 млрд. грн. Число зареєстрованих банків у 2011 році збільшилося на 4 банки і на сьогодні їх кількість становить 198 банків. Частка іноземного капіталу в статутному капіталі українських банків становила 41,9% порівняно з 40,6% на кінець 2010 року. Збитки банків України в 2011 році знизилися на 40,8% - до 7,708 млрд. грн. порівняно з 13,027 млрд. грн. збитків у 2010 році. Сумарні доходи банківської системи в минулому році виросли на 4,3% - до 142,778 млрд. грн., витрати - на 0,4%, до 150,486 млрд. грн. Рентабельність активів за підсумками року становило - 0,76%, капіталу - 5,27%. Чиста процентна маржа знизилася до 5,32%, чистий спред - до 4,51%. Активи банків України в 2011 році збільшилися на 12,4% - до 1,05 трлн грн.

© **Побережна Наталія Миколаївна**, к.е.н., доцент кафедри економічного аналізу та обліку, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, тел.: (050)400-14-88, pn.24@mail.ru

Колесніченко Анастасія Сергіївна, асистент кафедри економічного аналізу та обліку, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, тел.: (093)326-35-79, anasko86@inbox.ru

Таблиця 1. Співвідношення кредитів, наданих комерційними банками України, та ВВП на кінець року (у цінах відповідних років, %) [1]

Рік	Співвідношення кредитів, %	Відхилення (+; -)	
		від базового (2005 р.)	від попереднього періоду
2005	32,23	-	-
2006	45,12	+ 12,89	+ 12,89
2007	59,67	+ 27,44	+14,55
2008	78,25	+ 46,02	+ 18,58
2009	79,40	+ 47,17	+ 1,10
2010	68,98	+ 36,75	- 10,42

Перший квартал 2012 року банківська система України закінчила з прибутком у розмірі 1,725 млрд. грн. Доходи банків України у першому кварталі 2012 року, порівняно з відповідним періодом 2011 року, збільшилися на 2,7% і сягнули 35,3 млрд. грн. Витрати банків за вказаний період скоротилися на 2,9% і становили 33,5 млрд. грн. [9].

Проте у глобальному рейтингу конкурентноздатності Всесвітнього економічного форуму 2010-2011 років надійність банківської системи України опинилася на 138-му місці. Це є найнижчим показником серед країн, які беруть участь у рейтингу. Крім того, за легкістю взяття кредиту Україна стоїть на 130-му місці, ефективністю податкової системи - на 136-му. Аналіз характеристик стану банківської системи 2012-2013 рр. дозволяє зробити висновок про погіршення ситуації на вітчизняному ринку банківських послуг в останні роки. З одного боку, активи банків України в січні-грудні 2013 р. зросли на 150,903 грн., або на 13,39%, - до 1,278 млрд. грн., загальні активи - на 140,796 грн., або на 11,10%, - до 1,409 трлн грн. Проте прибуток банківської системи України в 2013 р. становив 1,4 млрд. грн., що в 3,5 рази нижче показника прибутку за підсумками 2012 р.

Станом на 1 січня 2014 р. ліцензію Нацбанку на здійснення банківської діяльності мали 180 банків України, один з яких мав ліцензію санаційного банку.

В сучасних умовах ринку необхідність реформування банківської системи стає важливою передумовою розвитку як внутрішнього клімату, так і зовнішньоекономічного середовища і з розумінням сприймається як вищим державним керівництвом, так і суб'єктами підприємницької діяльності. Цю позицію підтримують і вчені. Тому актуалізується необхідність вивчення особливостей застосування грошово-кредитних операцій у різних країнах та використання позитивного досвіду у вітчизняній банківській системі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідження особливостей функціонування банківської системи, деякі аспекти вивчення ринку банківських послуг висвітлені в роботах таких відомих вітчизняних учених: І. Белової [4], О. Дзюблюка [2], М. Дмитренка [3], В. Кириленка [5], С. Прасолової [1] та ін. Питання, присвячені впливу банківської системи на економіку України, розглянуті в працях С. Герасимової [10], І. Кравченко [11], В. Масленікова [12], М. Омелянович [13], Д. Шараєвського [14] та ін. Проте вивчення особливостей банківської системи у світовому

масштабі залишає низку невирішених завдань, що обумовлено складністю та багатофакторністю всієї системи грошово-кредитних відносин, яка має враховувати особливості й умови вітчизняного ринку банківських послуг.

Метою статті є вивчення світового досвіду в галузі надання банківських послуг та аналіз застосування деяких підходів до формування банківської системи на українському грошово-кредитному ринку з урахуванням внутрішніх закономірностей та факторів зовнішнього макросередовища.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У будь-якій державі, незалежно від економічної системи та способу організації суспільних відносин, банківська система відіграє ключову роль. Саме вона забезпечує економіку необхідним обсягом фінансових ресурсів, забезпечуючи вільний рух капіталу, розрахунки суб'єктів господарювання, кредитування економіки, а також реалізацію низки інших функцій та завдань. Без розвинутої банківської системи неможливо навіть уявити собі розвинуту економіку держави.

Банківська система забезпечує ефективний розвиток і функціонування усіх сфер господарської системи, регулює потоки грошових коштів, створює передумови для розширеного відтворення економіки.

Зазначена сфера бере участь у виконанні основних функцій фінансової системи, зокрема шляхом:

— забезпечення способів переміщення фінансових ресурсів у часі, через кордони держав та між окремими галузями тощо;

— розробки та забезпечення способів управління ризиками;

— забезпечення механізму об'єднання фінансових ресурсів та їх розподілу між окремими суб'єктами господарювання;

— забезпечення безперебійного функціонування платіжних систем, зокрема шляхом удосконалення способів клірингу та здійснення розрахунків, що сприяють торгівлі;

— забезпечення насичення ринку ціною інформацією, що дозволяє координувати децентралізований процес прийняття рішень в окремих галузях економіки [12, с. 18].

Розвинута банківська система є необхідною умовою нормального функціонування економіки, тобто функціонування суб'єктів господарської

діяльності та державного бюджету. Лише через досконалу банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки в цілому. Крім того, надійний і розвинений банківський сектор відіграє надзвичайно важливу роль у стабілізації економіки країни. Без залучення коштів населення у банківський сектор неможлива фінансова санація підприємств, які потребують фондів для функціонування і реструктуризації. Це обумовлює значущість банківської системи у формуванні ефективних грошово-кредитних відносин.

В основу реалізації грошово-кредитної політики багатьох країн було покладено так званий принцип компенсаційного регулювання, який

базується на поєднанні двох протилежних комплексів заходів, що застосовуються на різних фазах економічного циклу (рис. 1). Як видно з рис. 1, всі заходи грошово-кредитної політики можна поділити на політику грошово-кредитної рестрикції, або політику "дорогих грошей", та політику грошово-кредитної експансії, або політику "дешевих грошей". Обидва ці напрями ґрунтуються на використанні одних засобів, але протилежного спрямування. Якщо перший комплекс заходів застосовують з метою зниження попиту на гроші у фазі поживлення, другий - з метою підвищення попиту на гроші в кризовій фазі економічного циклу.

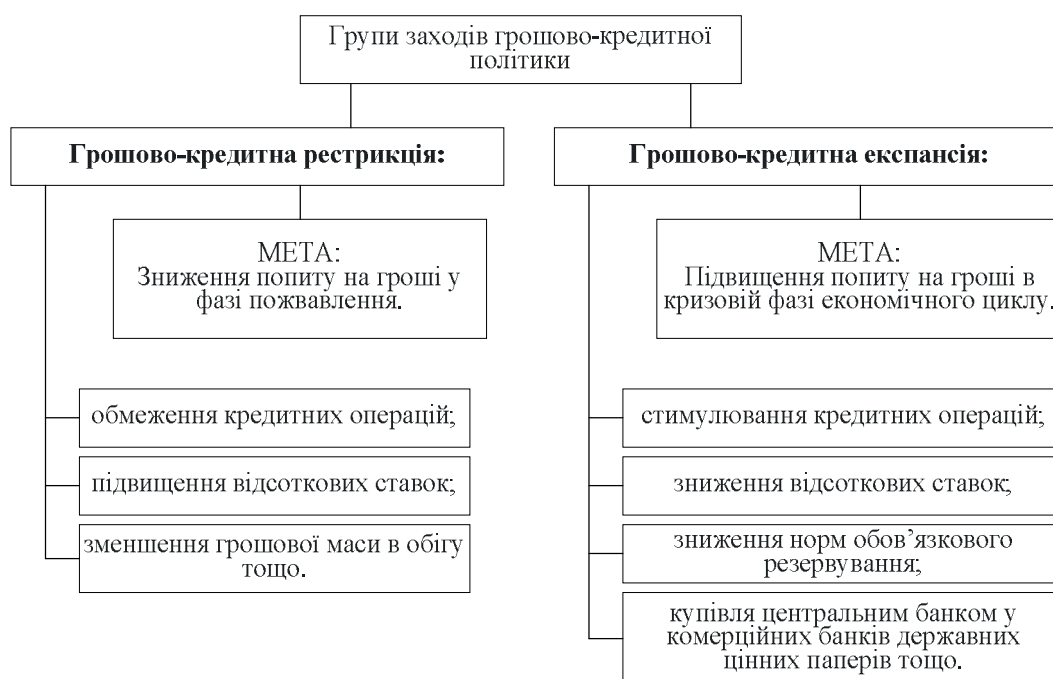

Рис. 1. Характеристика заходів грошово-кредитної політики (складено авторами на основі [6])

Як показує світовий досвід, сьогодні центральні банки багатьох країн широко застосовують для регулювання грошово-кредитного ринку операції щодо купівлі-продажу цінних паперів, які впливають на резерви комерційних банків, їхню кредитоспроможність, а, відповідно, й на вартість кредитів і пропозицію грошей. Серед операцій на відкритому ринку в країнах з розвинутою ринковою економікою переважають операції з короткостроковими зобов'язаннями казначейства. Так, у США пріоритетними є операції з казначейськими векселями з тримісячним строком погашення. В деяких країнах, таких, як Японія та Франція, широко застосовуються операції з недержавними цінними паперами [7].

У сучасних умовах у країнах з розвинутою кредитною інфраструктурою найбільш широко застосовується дисконтна політика та операції на відкритому ринку. В умовах трансформації ринкової економіки суттєвим є застосування такого інструменту грошово-кредитного регулювання, як норма обов'язкових резервів, що дає можливість

гарантувати стабільність діяльності комерційних банків на основі забезпечення їхньої ліквідності.

Сучасний етап розвитку економічних відносин в Україні висуває нові вимоги до рівня прозорості грошово-кредитної політики Національного банку. Належний рівень прозорості має забезпечити основне підґрунтя її ефективності щодо досягнення цінової стабільності - високу довіру суспільства та відповідність ринкових очікувань загальному сектору грошово-кредитної політики [8]. З цієї метою Національний банк України проводить роботу з підвищення рівня прозорості та зрозумілості своєї політики шляхом удосконалення існуючих та розроблення нових інструментів комунікаційної політики.

Досвід діяльності центральних банків показує, що монетарна політика може визначатися та реалізуватися на основі одного або кількох з таких документів, як:

— стратегія монетарної політики центрального банку: Молдова (з 2010 р.), Естонія, Швейцарія, Швеція, Чехія, Фінляндія, Туреччина, Болгарія, Вірменія;

— спільний лист (меморандум, угода, заява) центрального банку та уряду країни: Австралія, Угорщина, Казахстан, Азербайджан;
 — рішення уряду (Грузія), указ президента (Білорусь) про напрями монетарної політики;
 — документ з монетарної політики, який є аналогом українських Основних засад грошово-кредитної політики: Польща, Великобританія, Японія, Киргизстан, Албанія, Вірменія, Гана, Молдова (до

2009 р.). Аналіз таких документів-аналогів показав, що підходи до їх назв, форми подачі, структури та інформаційного наповнення є різними.

Розглянемо дещо детальніше зарубіжний досвід проведення грошово-кредитної політики на прикладі таких держав з розвинутою економікою, як Канада, Японія та Німеччина, що наведено на рис. 2.

	Канада	Японія	Німеччина
Основна мета грошово-кредитної політики	Підтримання стабільності канадського долара (утримання інфляції на низькому рівні).	стимулювання збалансованого розвитку економіки.	зменшення та стримування рівня інфляції в державі.
Інструменти грошово-кредитної політики	Головний інструмент - зміна орієнтира ставки овернайт.	коригування облікової ставки; регулювання обсягів купівлі-продажу облігацій та векселів; проведення обов'язкового резервування; регулювання операцій, моніторинг банківської діяльності: виявлення тенденцій фінансового ринку та системи розрахунків, забезпечення збалансованого управління банківською системою, встановлення ризику неліквідності; контроль банківських балансів та щомісячні звіти з прогнозованими розрахунками обсягів майбутніх кредитів та депозитів; внесення пропозицій в плани банків.	ломбардні, дисконтні кредити; операції на відкритому ринку.
Орган, що проводить грошово-кредитну політику	Банк Канади розробка та реалізація грошово-кредитної політики держави; надання банківських послуг уряду, комерційним банкам, іншим фінансовим інститутам та іноземним центральним банкам; управління державним боргом.	Банк Японії облік боргових зобов'язань і комерційних та інших векселів; надання позик під забезпечення боргових зобов'язань, векселів, державних облігацій, а також цінних паперів; купівля-продаж комерційних та інших векселів і боргових зобов'язань, державних облігацій та цінних паперів; приймання вкладів; операції в національній валюті; купівля-продаж цінних металів.	Німецький федеральний банк облікова політика; регулювання норм обов'язкового резервування; регулювання обсягу грошової маси; операції на відкритому ринку.

Рис. 2. Аналіз особливостей грошово-кредитної політики на прикладі банківської системи Канади, Японії та Німеччини (розроблено авторами)

Канада – держава з сильною економікою, яка має один із найбільш конкурентоспроможних і стабільних секторів фінансових послуг. Рішення про створення центрального банку було проголошено законом про Банк Канади 1934 р. Спочатку він функціонував як приватна корпорація, а вже починаючи з 1938 р. федеральний уряд націоналізував його. З цього часу єдиним власником акціонерного капіталу є Міністерство фінансів.

Основною метою грошово-кредитної політики Банку Канади є підтримання стабільності канадського долара, що перш за все передбачає утримання інфляції на низькому рівні. Контроль за інфляційними процесами є пріоритетною ціллю грошово-кредитної політики Канади, оскільки інфляція негативно

впливає на всі економічні показники. А забезпечення її на низькому та стабільному рівні стимулює довгострокові інвестиції, що, в свою чергу, сприяє зростанню ВВП, створенню нових робочих місць та загальному підвищенню рівня життя населення.

Головним інструментом грошово-кредитної політики центрального банку Канади є зміна орієнтиру ставки овернайт – середньої ставки, яку він бажає бачити на ринку, де основні фінансові інститути й великі корпорації позичають одне одному кошти на дуже короткий строк. Зміни цього орієнтиру впливають як на обмінний курс канадського долара, так і на інші процентні ставки, рівень яких визначається монетарними умовами функціонування канадської економіки [7].

Іншою процентною ставкою Банку Канади є ставка Bank Rate, що тісно пов'язана з орієнтиром ставки овернайт, за якою він видає одноденні позички фінансовим інститутам. Bank Rate – частина інтервалу, який має назву «операційна зона» для ставки овернайт. Ширина інтервалу становить 0,5%, а нижньою та верхньою межами є ставки, за якими центральний банк Канади надає позички на один день фінансовим установам. Ставка Bank Rate дорівнює верхній межі операційної зони, а овернайт знаходиться посередині.

Отже, основною метою грошово-кредитної політики є стримування інфляції на досить низькому рівні. Це, в свою чергу, зберігає здорову економіку, сприяє нормальному економічному зростанню та створенню робочих місць.

Грошово-кредитну політику в Японії розробляє та проводить Банк Японії, головним завданням якого є стимулювання збалансованого розвитку економіки шляхом підтримання стабільності цін. Міністр фінансів затверджує бюджет банку. Кожні 6 місяців за посередництва міністра фінансів банк звітує про проведenu грошово-кредитну політику перед парламентом. Але, незважаючи на це, законодавством визначено, що Банк Японії розробляє і проводить грошово-кредитну політику держави як незалежна інституція.

Банк монополює емітує банкноти, а обсяг емісії визначається міністерством фінансів та погоджується з урядом. Резерви центрального банку Японії складаються із золотого запасу, державних цінних паперів, комерційних векселів та іноземної валюти. Як фінансовий агент уряду, Банк Японії здійснює керівництво державними фондами від імені уряду, займається валютно-фінансовою діяльністю, яка спрямована на стабілізацію курсу національної валюти – ієни.

Отже, можна зробити висновок, що грошово-кредитна політика Японії є прикладом вкрай ефективної політики, інструменти якої можуть бути використані з метою забезпечення зростання національної економіки.

Провідником грошово-кредитної політики Німеччини є Німецький федеральний банк (Бундесбанк) [7].

Федеральне відомство з контролю за банками, за згодою з Німецьким федеральним банком, визначає загальнообов'язкові нормативи для кредитних інститутів. Федеральний банк здійснює опосередкований вплив на відсоткові ставки, тобто забезпечує комерційні банки кредитними ресурсами.

Найефективнішими методами впливу на комерційні банки є ломбардні, дисконтні кредити та операції на відкритому ринку. З метою надання дисконтних кредитів центральний банк Німеччини здійснює рефінансування комерційних банків шляхом купівлі векселів.

Надаючи інформацію стосовно кількості грошей в обігу, федеральний банк допомагає та надає орієнтири економіці про те, як він вважає за необхідне, з одного боку, допускати зростання

грошової маси, а з іншого - обмежувати інфляційний тиск.

Таргетування значення грошових агрегатів засвідчило, що Бундесбанк бере на себе відповідальність за інфляцію, але лише в тій частині, що пов'язана зі здійсненням грошово-кредитної політики. Щорічно центральним банком оголошується грошовий агрегат, установлюється і публікується середньострокова інфляційна ціль (2%) та надається інформація стосовно власної політики та економічних результатів, необхідних для оцінки її виконання [7].

Ефективність грошово-кредитної політики Бундесбанку практично оцінювалася не виконанням проміжних цілей, а саме монетарних таргетів, тобто виконанням кінцевої мети грошово-кредитної політики – зменшенням та стримуванням рівня інфляції в державі.

В Україні перед грошово-кредитною політикою ставиться принципово нове завдання монетарного стимулювання економічного зростання: більш чітке визначення ролі, обов'язків та завдань НБУ, здійснення ефективного розподілу грошових ресурсів, забезпечення прозорості і чистоти монетарних процесів, підвищення ефективності банківської системи щодо довгострокового кредитування й інвестування процесу виробництва тощо [6].

Банки відіграють важливу роль у функціонуванні грошового ринку, а через нього - у розвитку ринкової економіки. Призначення банку полягає у забезпеченні: концентрації вільних капіталів і ресурсів, необхідних для підтримки безперервності і прискорення виробництва, а також упорядкування і раціоналізації грошового обігу [13, с. 25].

Таким чином, банки сприяють розширенню обсягів і підвищенню ефективності суспільного виробництва, забезпеченню потреб обороту в платіжних засобах, зміцненню договірної і платіжної дисципліни в господарстві, удосконаленню та зміцненню грошового обороту, впливають на прискорення обороту капіталу в процесі відтворення [14, с. 84].

ВИСНОВКИ

Проаналізовано особливості побудови грошово-кредитної політики економічно розвинених країн як основи формування ефективної банківської системи країни. Визначено завдання вітчизняного ринку банківських послуг відповідно до умов внутрішнього фінансового ринку. Доведено, що банківська сфера є однією з провідних ланок фінансової системи, від стабільності якої залежить подальший розвиток економіки України, можливість виходу на міжнародні ринки та активної участі у глобалізаційних процесах. Обґрунтовано, що проблеми банківського сектору не лише гальмують розвиток підприємництва, спричиняють занепад виробництва, а й призводять до економічного спаду у всіх сферах економіки. Саме тому необхідно орієнтуватись на досвід держав з розвинутою

ринковою економікою, займатись стимулюванням національного виробника та розробляти власні державні програми у сфері поліпшення банківських відносин, які б сприяли підвищенню стабільності та зростанню економіки України.

Перспективами подальших досліджень є проведення більш глибокого аналізу проблем сучасної банківської системи України з метою виявлення негативних факторів впливу та формування міцної системи захисту від ризиків та коливань зовнішнього середовища фінансової сфери.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прасолова С. П. Банківські операції : навч. посіб. / С. П. Прасолова, О. С. Вовченко. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 568 с.
2. Дзюблюк О. Ринок банківських послуг : теоретичні аспекти організації і стратегія розвитку в Україні / О. Дзюблюк. // Банківська справа. – 2006. – № 5-6. – С. 23-35.
3. Дмитренко М. Г. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків / М. Г. Дмитренко, І. Ю. Кочума. // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 102-107.
4. Белова І. В. Організація контролю в банку : навч. посіб. / І. В. Белова. – Суми: Університетська книга, 2009. – 301 с.
5. Кириленко В. Б. Організація обліку, контролю та аналізу депозитних операцій банку: монографія / В. Б. Кириленко. – К. : КНЕУ, 2008. – 264 с.
6. Москаль В. І. Зарубіжний досвід реалізації грошово-кредитної політики та можливості його застосування в економіці України [Електронний ресурс] / В. І. Москаль // Стратегічні орієнтири. – 2013. – Режим доступу : <http://libfor.com/index.php?newsid=1904>. – Назва з титул. екрану.
7. Башнянин Г. І. Грошово-кредитне регулювання у змішаних і транзитивних економіках: методи, інструменти та ефективність / Г. І. Башнянин. – Львів : Видавництво Львів. комерц. академії, 2009. – 206 с.
8. Адамик Б. П. Адміністративні інструменти грошово-кредитного регулювання та доцільність їхнього застосування в Україні / Б. П. Адамик. // Наука молода. – 2006. – №6. – С. 93-97.
9. Статистичні дані [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
10. Герасимова С. В. Інвестиційний потенціал банківської системи України / С. В. Герасимова, О. В. Лепьохіна. // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №8. – С. 247-256.
11. Кравченко І. Банківська система та проблеми стратегічного розвитку / І. Кравченко, Г. Багратян, Є. Мазіна. // Вісник Національного банку України. – 2012. – №1. – С. 7-10.
12. Масленіков В. В. Зарубіжні банківські системи/ В.В. Масленіков. // Економіка, фінанси, право. – 2010. – №10. – С. 15-20.
13. Омелянович М. Ю. Грошово-кредитні відносини у період фінансової кризи / М. Ю. Омелянович // Фінанси України. – 2011. – №6. – С. 20-31.
14. Шарасевський Д. В. Ефективність діяльності банківської системи як запорука сталого економічного розвитку / Д. В. Шарасевський. // Економіка та держава. – 2011. – №7. – С. 83-85.
15. Состояние банков Украины в 2014 году значительно не изменится [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.net/finance/882685-sostoyanie-bankov-ukrainyi-v-2014-godu-znachitelno-ne-izmenitsya-bankir.html>.

Одержано 1.05.2014 р.